

Procedura reagowania na cyberprzemoc w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Ujanowicach

Podstawa prawna:

1. *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (t.j. Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.)*
2. *Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 1982 r. Nr 35 poz. 228 z p. zm. - tekst jednolity Dz. z 2002 r. Nr 11 poz. 109 z późn. zm.).*
3. *Zarządzenie Nr 590/03(107) Komendanta Głównego Policji z dnia 24 października 2003r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości:*
 - 1) *Groźby karalne art. 190 KK*
 - 2) *Nękanie (stalking) art. 190a par.1 KK*
 - 3) *Podszywanie art. 190a par.2 KK*
 - 4) *Znieważenie i zniesławienie art. 212 i 216 KK*
 - 5) *Naruszenie dóbr osobistych (w tym wizerunku) art. 23 i 24 KC.*
4. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003r. Nr 6, poz. 69, zm. Dz. U. z 2009r. Nr 139, poz. 1130).*
5. *Statut Szkoły Podstawowej w Ujanowicach.*

§ 1

1. Zjawisko cyberprzemocy najkrócej definiuje się jako przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych. Technologie te to głównie Internet oraz telefony komórkowe.
2. Podstawowymi formami tego zjawiska są :
 - nękanie,
 - straszenie,
 - szantażowanie z użyciem sieci,
 - publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci
 - podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli.
3. Do działań określanych mianem cyberprzemocy wykorzystywane są głównie:
 - poczta elektroniczna, czaty,
 - komunikat
 - strony internetowe,
 - blogi, serwisy społecznościowe,

- grupy dyskusyjne, serwisy SMS i MMS.
4. W odróżnieniu od „tradycyjnej” przemocy zjawisko cyberprzemocy charakteryzuje wysoki poziom anonimowości sprawcy, a szybkość rozpowszechniania materiałów kierowanych przeciwko ofierze oraz ich powszechna dostępność w sieci sprawiają, że jest to zjawisko szczególnie niebezpieczne.
 5. Krzywdy wyrządzone za pośrednictwem mediów elektronicznych są często trudne do zaobserwowania i trudne do udowodnienia.

§ 2

Działania profilaktyczne w szkole

1. Głównym celem działań profilaktycznych szkoły w zakresie przeciwdziałania cyberprzemocy jest ograniczenie lub całkowite wyeliminowanie zachowań agresywno - przemocowych, realizowanych przy użyciu technologii komunikacyjnych w szkole i poza nią, a także zapobieganie powstawaniu tego rodzaju problemów.
2. Aby działania te były efektywne, powinny opierać się na kilku kluczowych zasadach.
 - 1) środowisko szkolone uczniów musi charakteryzować się ciepłem, życzliwym nastawieniem i zainteresowaniem ze strony dorosłych;
 - 2) integracja uczniów i tworzenie związków opartych na przyjaźni, budowanie dobrych relacji nauczyciel-uczeń jest ważnym środkiem zapobiegawczym;
 - 3) w szkole muszą istnieć wyraźnie wytyczone granice akceptowanych zachowań oraz jasny system konsekwencji w przypadku złamania zasad.
 - 4) cała społeczność szkolna (uczniowie, rodzice, nauczyciele i inni pracownicy szkoły) muszą zostać zapoznani z zagrożeniami płynącymi z użytkowania Internetu i telefonii komórkowej oraz zasadami odpowiedzialnego i bezpiecznego korzystania z tych technologii .

§ 3

Procedura reagowania w szkole w sytuacji cyberprzemocy

1. Poniższa procedura zawiera zasady postępowania pracowników szkoły w sytuacji ujawnienia cyberprzemocy. Jest podpowiedzią, jak i kiedy nauczyciele (dyrektor szkoły) powinni reagować wobec ofiar, sprawców i świadków oraz w jaki sposób współpracować z rodzicami tych uczniów.
 - 1) Informacja o tym, że w szkole miała miejsce cyberprzemoc, może pochodzić z różnych źródeł.
 - 2) Osobą zgłaszającą fakt prześladowania może być poszkodowany uczeń, jego rodzice lub inni uczniowie – świadkowie zdarzenia, nauczyciele.

- 3) O aktach przemocy na terenie szkoły, w tym także fackie cyberprzemocy, można poinformować anonimowo np. korzystając ze „skrzynki zaufania”, do której można wrzucać anonimowe informacje dotyczące przypadków przemocy.
- 4) Niezależnie od tego, kto zgłasza przypadek cyberprzemocy, procedura interwencyjna powinna obejmować:
 - a) udzielenie wsparcia ofierze przemocy;
 - b) zabezpieczenie dowodów i ustalenie okoliczności zdarzenia;
 - c) wyciągnięcie konsekwencji wobec sprawcy przemocy oraz praca nad zmianą postawy ucznia.
- 5) Wszystkie przypadki przemocy, a więc także przemocy z wykorzystaniem mediów elektronicznych, powinny zostać właściwie zbadane, zarejestrowane i udokumentowane.
- 6) Jeśli wiedzę o zajściu posiada nauczyciel niebędący wychowawcą, powinien przekazać informację wychowawcy klasy, który informuje o fackie pedagoga szkolnego i dyrektora.
- 7) Pedagog szkolny i dyrektor wspólnie z wychowawcą powinni dokonać analizy zdarzenia i zaplanować dalsze postępowanie.
- 8) Do zadań szkoły należy także ustalenie okoliczności zdarzenia i ewentualnych świadków.
- 9) Warto zadbać o udział nauczyciela informatyki w procedurze interwencyjnej, szczególnie na etapie zabezpieczania dowodów i ustalania tożsamości sprawcy cyberprzemocy.
- 10) Wszelkie dowody cyberprzemocy powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane. Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.
- 11) Takie zabezpieczenie dowodów nie tylko ułatwi dalsze postępowanie dostawcy usługi (odnalezienie sprawcy, usunięcie szkodliwych treści z serwisu), ale również stanowi materiał, z którym powinny się zapoznać wszystkie zaangażowane w sprawę osoby: dyrektor i pedagog szkolny, rodzice, a wreszcie policja, jeśli doszło do złamania prawa.
- 12) Dowody cyberprzemocy można rejestrować za pomocą:
 - a) *telefonu komórkowego* (Nie kasuj wiadomości. Zapisuj wszystkie zarówno tekstowe, jak i nagrane na pocztę głosową w pamięci telefonu.)
 - b) *komunikatorów* (Niektóre serwisy pozwalają na zapisywanie rozmów. Możesz również np. skopiować rozmowę, wkleić do dokumentu Word (lub innego edytora tekstu), zapisać i wydrukować)
 - c) *stron serwisów społecznościowych* (Aby zachować kopię materiału, który widzisz na

ekranie, wciśnij jednocześnie klawisze Control i Print Screen, a następnie wykonaj operację „Wklej” w dokumencie Word)

d) *czatu* (Podobnie jak w przypadku stron www, jeśli chcesz zachować kopię materiału, który widzisz na ekranie, wciśnij klawisze Control i Print Screen, a następnie wykonaj operację „Wklej” w dokumencie Word. Możesz też po prostu wydrukować interesującą cię stronę)

e) *E-maili* (Wydrukuj wiadomość, prześlij ją do nauczyciela lub pedagoga, który zajmuje się ustaleniem okoliczności zajścia. Zachowanie całości wiadomości, a nie tylko samego tekstu jest bardziej pomocne, ponieważ zawiera informacje o jej pochodzeniu).

- 13) Należy pamiętać, iż wielu sprawców cyberprzemocy posługuje się „skradzioną tożsamością”, wykorzystując telefony innych uczniów, profile w serwisach społecznościowych, ich konta pocztowe itp. do wysyłania wiadomości bądź zamieszczania krzywdzących materiałów.
- 14) Trudności z wykryciem „cyberagresora” mogą pojawić się również w sytuacji, gdy materiał przesyłany jest między telefonami komórkowymi drogą bezprzewodową lub wiadomości tekstowe na telefon wysyłane są z bramki internetowej.
- 15) Jak pokazuje praktyka, w większości przypadków identyfikacja agresora nie jest zbyt trudna. Ofiary cyberprzemocy często potrafią wskazać sprawcę, którym najczęściej okazuje się być kolega ze szkoły, bądź przynajmniej mają przypuszczenie, kto może nim być.
- 16) W identyfikacji sprawcy mogą pomóc:
 - a) Świadkowie – inni uczniowie odwiedzający „obraźliwe” strony mogą posiadać informacje na temat ich autora, mogą też zidentyfikować numer telefonu komórkowego sprawcy, jeśli nie jest on zastrzeżony.
 - b) Kontakt z dostawcą usługi internetowej – może on nie tylko zablokować konto agresora lub usunąć szkodliwe treści, ale także podać dane sprawcy cyberprzemocy. Dane takie nie mogą być jednak udostępniane osobom prywatnym. Aby je pozyskać, konieczny jest kontakt z policją.
 - c) Kontakt z operatorem sieci komórkowej w przypadku, gdy numer telefonu sprawcy jest zastrzeżony – może on podjąć kroki w kierunku ustalenia sprawcy, jeśli otrzyma dane o dacie i godzinie rozmowy. Również w tym przypadku operator może udostępnić te dane tylko Policji.
- 17) Gdy ustalenie sprawcy nie jest możliwe, należy skontaktować się z dostawcą usługi w celu usunięcia z sieci kompromitujących lub krzywdzących materiałów. Do podjęcia takiego działania zobowiązuje administratora serwisu art. 14 Ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną.

- 18) W przypadku, gdy zostało złamane prawo, a tożsamości sprawcy nie udało się, ustalić należy bezwzględnie skontaktować się z Policją.

§ 4

Działania wobec sprawcy cyberprzemocy

1. Gdy sprawca cyberprzemocy jest znany i jest on uczniem szkoły pedagog szkolny pełniący w szkole rolę koordynatora działań wychowawczych wobec uczniów wymagających szczególnej uwagi powinien podjąć dalsze działania:
 - 1) Rozmowa z uczniem-sprawcą przemocy o jego zachowaniu:
 - a) celem rozmowy powinno być ustalenie okoliczności zajścia, wspólne zastanowienie się nad jego przyczynami i poszukanie rozwiązania sytuacji konfliktowej;
 - b) sprawca powinien otrzymać jasny i zdecydowany komunikat o tym, że szkoła nie akceptuje żadnych form przemocy;
 - c) należy omówić z uczniem skutki jego postępowania i poinformować o konsekwencjach regulaminowych, które zostaną wobec niego zastosowane;
 - d) sprawca powinien zostać zobowiązany do zaprzestania swojego działania i usunięcia z sieci szkodliwych materiałów;
 - e) ważnym elementem rozmowy jest też określenie sposobów zadośćuczynienia wobec ofiary cyberprzemocy;
 - f) jeśli w zdarzeniu brała udział większa grupa uczniów, należy rozmawiać z każdym z nich z osobna, zaczynając od lidera grupy;
 - g) nie należy konfrontować sprawcy i ofiary cyberprzemocy.
 - 2) Powiadomienie rodziców sprawcy i omówienie z nimi zachowania dziecka:
 - a) rodzice sprawcy powinni zostać poinformowani o przebiegu zdarzenia i zapoznani z materiałem dowodowym, a także z decyzją w sprawie dalszego postępowania i podjętych przez szkołę środków dyscyplinarnych wobec ich dziecka;
 - b) w miarę możliwości należy starać się pozyskać rodziców do współpracy i ustalić jej zasady;
 - c) warto wspólnie z rodzicami opracować projekt **kontraktu** dla dziecka, określającego zobowiązania ucznia, rodziców i przedstawiciela szkoły oraz konsekwencje nieprzestrzegania przyjętych wymagań i terminy realizacji zadań zawartych w umowie.
 - 3) Objęcie sprawcy opieką psychologiczno-pedagogiczną:
 - a) praca ze sprawcą powinna zmierzać w kierunku pomocy uczniowi w zrozumieniu konsekwencji swojego zachowania, w zmianie postawy i postępowania ucznia, w tym sposobu korzystania z nowych technologii;

- b) w uzasadnionym przypadku można w toku interwencji zaproponować uczniowi (za zgodą rodziców) skierowanie do specjalistycznej placówki i udział w programie terapeutycznym.

§ 5

Zastosowanie środków dyscyplinarnych wobec sprawcy cyberprzemocy.

1. Cyberprzemoc podlega karze określonej w wewnętrznych przepisach szkoły.
2. Należy pamiętać, iż celem kary wobec sprawcy jest:
 - 1) zatrzymanie przemocy i zapewnienie poczucia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi;
 - 2) wzbudzenie refleksji na temat swojego zachowania, zrozumienie krzywdy, jaką spowodował, i powstrzymanie przed podobnym zachowaniem w przyszłości;
 - 3) pokazanie społeczności szkolnej, że cyberprzemoc nie będzie tolerowana i że szkoła jest w stanie efektywnie zareagować w tego rodzaju sytuacji.
3. Podejmując decyzję o rodzaju kary, należy wziąć pod uwagę:
 - 1) rozmiar i rangę szkody – czy materiał został upubliczniony w sposób pozwalający na dotarcie do niego wielu osobom (określa to rozmiar upokorzenia, jakiego doznaje ofiara), czy trudno jest wycofać materiał z sieci itp.;
 - 2) czas trwania prześladowania – czy było to długotrwałe działanie, czy pojedynczy incydent;
 - 3) świadomość popełnianego czynu – czy działanie było zaplanowane, a sprawca był świadomy, że wyrządza krzywdę koledze (niektóre akty cyberprzemocy popełniane są nieświadomie lub z niewielką świadomością konsekwencji), jak wiele wysiłku włożył w ukrycie swojej tożsamości itp.;
 - 4) motywację sprawcy – należy sprawdzić, czy działanie sprawcy nie jest działaniem odwetowym w odpowiedzi na uprzednio doświadczone prześladowanie;
 - 5) rodzaj rozpowszechnianego materiału.

§ 6

Działania wobec ofiary cyberprzemocy.

1. Podobnie jak w przypadku innych form przemocy, ofiara cyberprzemocy potrzebuje pomocy i emocjonalnego wsparcia ze strony dorosłych. Musi także wiedzieć, że szkoła podejmie odpowiednie kroki w celu rozwiązania problemu.
2. Podczas rozmowy z uczniem – ofiarą cyberprzemocy:
 - 1) Zapewnij go, że dobrze zrobił, mówiąc Ci o tym, co się stało.
 - 2) Powiedz, że widzisz i rozumiesz, że jest mu trudno ujawnić to, co go spotkało.
 - 3) Powiedz mu, że nikt nie ma prawa tak się zachowywać wobec niego.

- 4) Zapewnij go, że szkoła nie toleruje żadnej formy przemocy i że postarasz się mu pomóc, uruchamiając odpowiednie procedury interwencyjne.
 - 5) Bądź uważny na pozawerbalne przejawy uczuć dziecka – zażenowanie, skrępowanie, wstyd, lęk, przerażenie, smutek, poczucie winy.
3. Uczeń będący ofiarą cyberprzemocy powinien otrzymać poradę, jak ma się zachować, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa i nie doprowadzić do eskalacji prześladowania.
 4. Poradź uczniowi, aby:
 - 1) Nie utrzymywał kontaktu ze sprawcą, nie odpowiadał na maile, telefony itp.
 - 2) Nie kasował dowodów: e-maili, sms-ów, mms-ów, zdjęć, filmów i przedstawił je Tobie lub innej osobie dorosłej
 - 3) Zastanowił się nad zmianą swoich danych kontaktowych w komunikatorach, zmianą adresu e-mail, numeru telefonu komórkowego itp.
 - 4) Jeśli korzysta z komunikatora, to ustawił go tak, żeby nikt spoza listy kontaktów nie mógł się z nim połączyć.
 5. Po zakończeniu interwencji warto monitorować sytuację ucznia sprawdzając, czy nie są wobec niego podejmowane dalsze działania przemocowe bądź odwetowe ze strony sprawcy.
 6. Rodzice dziecka będącego ofiarą cyberprzemocy powinni być poinformowani o problemie i otrzymać wsparcie i pomoc ze strony szkoły. W rozmowie z nimi pedagog lub wychowawca przedstawiają kroki, jakie zostały podjęte w celu wyjaśnienia zajścia oraz zapewnienia bezpieczeństwa poszkodowanemu uczniowi, a także, jeśli to wskazane, zaproponować rodzicom i dziecku pomoc specjalisty (psychologa, pedagoga).

§ 7

Ochrona świadków zgłaszających zdarzenie.

1. Profesjonalną opieką należy otoczyć także świadków zdarzenia uczestniczących w ustalaniu przebiegu zajścia.
2. Osoby podejmujące działania interwencyjne muszą mieć świadomość skutków, jakie działania te niosą nie tylko dla ofiar, ale i świadków zdarzeń.
3. Ważne jest, by w wyniku interwencji nie narazić ich na zemstę i groźby ze strony sprawcy.
4. Osoba, której uczeń zaufał, informując o jakimkolwiek akcie przemocy, a więc także cyberprzemocy, ma obowiązek postępować tak, by swoim zachowaniem i działaniem nie narazić świadka zgłaszającego problem.
5. Postępowanie interwencyjne wymaga od wyjaśniającego sprawę dyskrecji i poufnego postępowania.
6. Występowaniu w roli świadka często towarzyszą dramatyczne przeżycia – uczniowie boją

się, że sami również mogą stać się obiektem prześladowań, obawiają się etykiety „donosiciela”.

7. Niedopuszczalne jest konfrontowanie świadka ze sprawcą, jako metody wyjaśniania sprawy, czy ostentacyjne wywoływanie go z lekcji celem złożenia zeznań, ze względu na bezpieczeństwo i nie narażanie go na odwet ze strony agresora.
8. Nie zadbanie o tego rodzaju podstawowe zasady bezpieczeństwa może sprawić, że następnym razem uczeń nie podejmie działań na rzecz obrony słabszych i pokrzywdzonych i nie zgłosi zagrażającego zdarzenia.

§ 8

Sporządzenie dokumentacji z zajęcia

1. Pedagog szkolny zobowiązany jest do sporządzenia notatki służbowej z rozmów ze sprawcą, poszkodowanym, ich rodzicami oraz świadkami zdarzenia.
2. Dokument powinien zawierać datę i miejsce rozmowy, personalia osób biorących w niej udział i opis ustalonego przebiegu wydarzeń.
3. Jeśli rozmowa przebiegała w obecności świadka (np. wychowawcy), powinien on podpisać notatkę po jej sporządzeniu.
4. Jeśli zostały zabezpieczone dowody cyberprzemocy, należy je również włączyć do dokumentacji pedagogicznej (wydruki, opis itp.).

§ 9

Współpraca szkoły z policją i sądem rodzinnym

1. Większość przypadków cyberprzemocy nie wymaga powiadomienia sądu rodzinnego czy policji i powinna być rozwiązywana przy użyciu dostępnych w szkole środków wychowawczych. Istnieją jednak sytuacje, gdy konieczne staje się zgłoszenie sprawy do sądu rodzinnego, a mianowicie:
 - 1) jeśli rodzice sprawcy cyberprzemocy odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, a uczeń nie zaniechał dotychczasowego postępowania, dyrektor szkoły powinien pisemnie powiadomić o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny, szczególnie jeśli do szkoły napływają informacje o innych przejawach demoralizacji dziecka;
 - 2) gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki wychowawcze (rozmowa z rodzicami, konsekwencje regulaminowe wobec ucznia, spotkania z pedagogiem itp.), a ich zastosowanie nie przynosi pożądanych rezultatów, dyrektor powinien zwrócić się do sądu rodzinnego z wnioskiem o podjęcie odpowiednich środków wynikających z Ustawy o postępowaniu z nieletnimi. W 2004 r. Rada Ministrów przyjęła *Krajowy Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości*

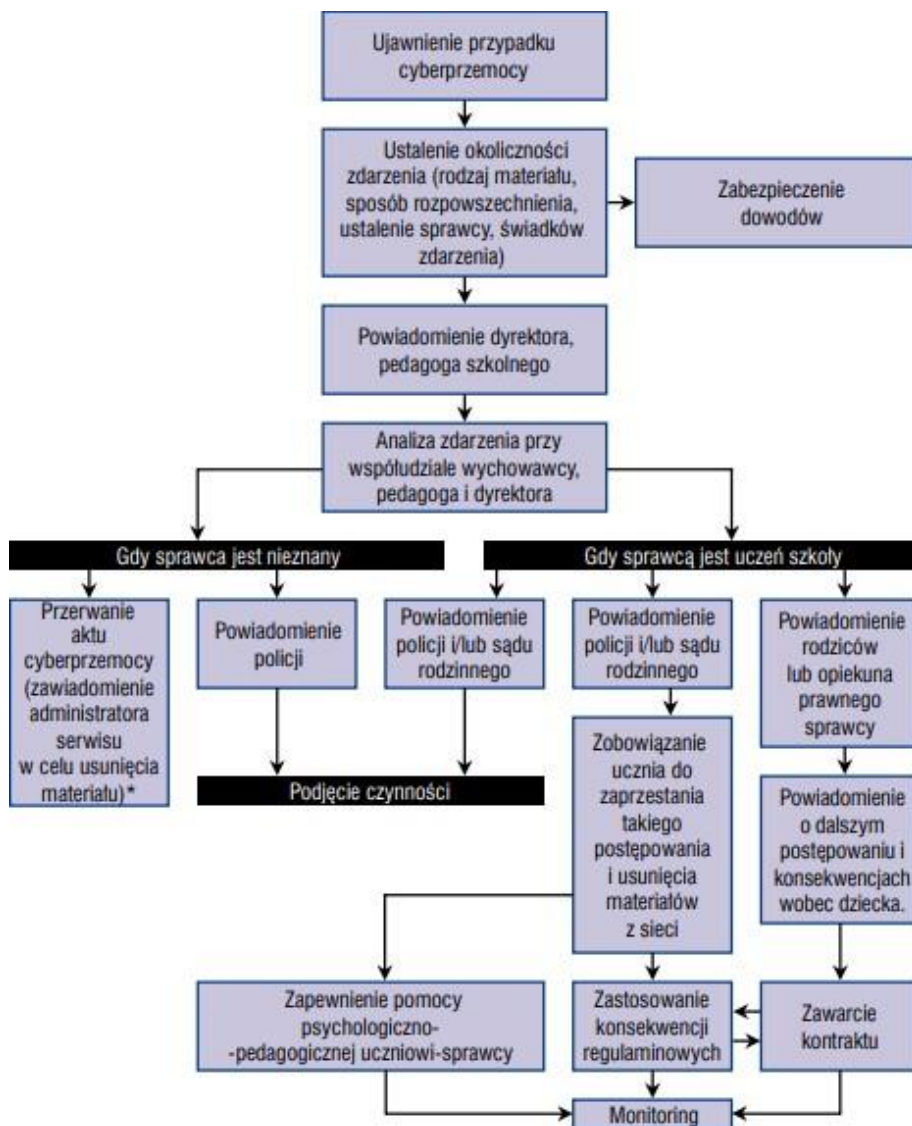
wśród *Dzieci i Młodzieży*, który zawiera między innymi moduł *Procedury postępowania nauczycieli i metody współpracy szkół z Policją ...*, w którym przybliżone zostały zadania szkoły w tym zakresie i możliwości jej współpracy z policją, gdy uczeń przejawia zachowania świadczące o demoralizacji bądź popełnia czyn karalny.

2. Poważne przypadki cyberprzemocy przebiegające z naruszeniem prawa (np. groźby karalne, propozycje seksualne, publikowanie nielegalnych treści itp.) powinny zostać bezwzględnie zgłoszone na policję. Zgłoszenia dokonuje dyrektor szkoły.
3. W ramach ogólnej współpracy szkoły z policją mogą być organizowane:
 - a) spotkania pedagoga, nauczycieli, dyrektora szkoły, rodziców z zaproszonymi specjalistami ds. nieletnich dotyczące zagrożeń cyberprzemocą w środowisku lokalnym;
 - b) spotkania młodzieży szkolnej z udziałem policjantów m.in. na temat odpowiedzialności nieletnich za popełniane czyny karalne, na temat zasad bezpieczeństwa oraz sposobów unikania zagrożeń związanych z cyberprzemocą;

§ 10

Postanowienia końcowe

1. Niniejsze procedury mogą być zmienione uchwałą Rady Pedagogicznej.
2. Procedury wchodzi w życie z dniem ich uchwalenia.

Schemat reagowania wobec sprawcy cyberprzemocy

